

SYNODE OVER SYNODALITEIT 2021-2023

Synthese van het synodaal overleg in het aartsbisdom Mechelen-Brussel

15 juni 2022

Inhoudsopgave

1.	INLEIDING	1
2.	SYNODALITEIT IN ONZE KERK VANDAAG	2
2.1.	Kerk zijn	2
2.2.	Verkondiging.....	4
2.3.	Vieren	5
2.4.	Dienstbaarheid	6
3.	GROEIEN IN SYNODALITEIT.....	6
3.1.	Kerk zijn	6
3.2.	Verkondiging.....	7
3.3.	Vieren	8
3.4.	Dienstbaarheid	9
4.	BIJZONDERE GETUIGENISSEN	10
5.	SYNODALE BIJeenKOMST	10

1. INLEIDING

Deze synthese weerspiegelt de verslagen van het synodaal overleg diewij mochten ontvangen uit de drie territoriale vicariaten van het aartsbisdom (Brussel, Vlaams-Brabant en Mechelen, Waals-Brabant), uit sectorale vicariaten zoals Godgewijd Leven, Onderwijs, Opleidingen evenals vanwege diverse groepen van gelovigen die het aartsbisdom rijk is. Deze verslagen zijn ons toegezonden in het Frans of in het Nederlands.

In het kader van de **territoriale pastoraal** heeft een grote verscheidenheid van mensen en groepen deelgenomen aan het synodaal overleg: parochianen, leden van gemeenschappen van buitenlandse herkomst, gevangenen en hun aalmoezeniers, bewoners van rusthuizen en hun bezoekers, religieuzen die betrokken zijn bij de parochie of bij pastorale eenheden of zones¹, migranten, armen, jongerengroepen... Vanuit het huidige synodale proces groeit de vraag en het verlangen deze dynamiek verder te zetten. Her en der worden de synodale bijeenkomsten dan ook voortgezet, ook al kunnen de resultaten ervan niet meer in de huidige synthese worden opgenomen wegens de strikte kalender van de diocesane fase.

Het overleg vond meestal plaats in kleine groepen. In de meeste gevallen ging aan de reflectie een voorafgaande bijbellezing vooraf en was de uitwisseling gericht op de twee aspecten van de kernvraag van de synodale raadpleging (dan wel één ervan):

*Een synodale Kerk die het Evangelie verkondigt, is 'samen onderweg': hoe verloopt vandaag dit 'samen op weg gaan' in uw lokale kerk? Welke stappen nodigt de Geest ons uit te zetten om te groeien in ons 'samen op weg gaan'?*²

Op sommige plaatsen vonden deelnemers ook een **originele formule** om zoveel mogelijk mensen bij het synodaal overleg te betrekken: in zondagsvieringen werd bijvoorbeeld tijd gemaakt voor een deelmoment rond de synodale vragen. Alle verslagen zijn het resultaat van fysieke bijeenkomsten, een paar zeldzame vergaderingen (via Zoom) uitgezonderd. In gevangenissen bewandelden gevangenen, aalmoezeniers en ook vele mensen buiten de gevangensmuren samen de synodale weg, ondanks de vaak zeer moeilijke context van sluitingen, stakingen en gebrek aan sociale activiteiten gedurende een groot deel van de diocesane fase van de synode.

Deze synthese bestaat uit twee delen (die beantwoorden aan de twee delen van de kernvraag van de synode): de bevindingen over de huidige stand van de synodaliteit in de Kerk enerzijds en de groeikansen voor de toekomst anderzijds. De bijdragen zijn gegroepeerd rond de drie taken van de Kerk: verkondiging, vieren en dienstbaarheid. Ondanks de soms zeer tegenstrijdige getuigenissen, die de diversiteit aan ervaringen en plaatselijke dynamieken weerspiegelen, tekenen zich verschillende hoofdlijnen af. Daarnaast besteden we ook aandacht aan de stem van minderheden.

Wij schatten dat deze synthese gedragen wordt door het getuigenis van ongeveer 4.000 mensen.

---

¹ Beide benamingen verwijzen naar de territoriale groepering van parochies in "pastorale eenheden" (in het Franstalig gedeelte van het aartsbisdom) of "pastorale zones" (in het Nederlandstalig gedeelte van het aartsbisdom).

² Voorbereidend document, punt 26.

2. SYNODALITEIT IN ONZE KERK VANDAAG

2.1. Kerk zijn

Een synodale kerk is niet vanzelfsprekend in het licht van een **sociale context** die gekenmerkt wordt door individualisme en wantrouwen tegenover instellingen, regels en dogma's. Het beeld dat de media, voor velen de voornaamste bron van informatie, van de Kerk schetsen is vrij negatief. De Kerk zelf beschikt niet altijd over de nodige middelen om hierop te reageren. Voor sommigen is ze te schuchter en laat ze zich niet genoeg gelden. Toch is er schoonheid in haar.

De Kerk is een plaats van vrede en hoop, een plaats ook van verwelcoming voor mensen van buitenlandse afkomst die dankbaar zijn voor wat zij hebben ontvangen (*"In België gaat het ons meer om de kwaliteit dan om de kwantiteit"*). Meerdere deelnemers vermelden de ervaring van **de vreugde van het samenkomen**, onder gelovigen, om te bidden : dit geeft hen het gevoel deel uit te maken van de Kerk met een hoofdletter 'K'. Anderen vinden daarentegen dat het gevoel tot een wereldwijde kerkgemeenschap te behoren ontbreekt. Voor de seminaristen liggen de positieve ervaringen van de synodale Kerk aan de basis van hun priesterroeping. Voor hen kan en moet synodaliteit zowel tijdens de dagtaak als bij informele ontmoetingen worden beleefd. Hun "leitmotiv" is mensen in hun dagelijks leven nabij zijn.

In de verslagen lichten **verschillende punten van zorg** op: 1/ een daling van het aantal gelovigen en hun vergrijzing; 2/ een onvoldoende aantal vrijwilligers; 3/ de afwezigheid van jongeren die vraagtekens plaatst bij de overdracht van het geloof aan volgende generaties; 4/ de terugplooiing op zichzelf van gemeenschappen die nog slechts in een beperkte kring en op basis van gewoonte functioneren en die hun energie veeleer besteden aan het organiseren van het parochieleven dan aan mensen helpen een liefdevolle relatie met de Heer te beleven; 5/ de herleiding van de Kerk in de ogen van vele randgelovigen tot bedeling van sacramenten.

Het oordeel over het functioneren van de **pastorale zones of eenheden** is gemengd: positiever daar waar zij worden gezien als kruispunten voor het beleven van synodaliteit en broederschap, en minder positief waar wordt vastgesteld dat zij zelden hebben bijgedragen tot werkelijke groei of herstel. De focus op de eigen kerktoren is een belemmering voor het synodale functioneren. Nieuwe wegen bewandelen in de Kerk - in synodaliteit - heeft tijd nodig.

Hoewel steeds meer parochies worden geleid door teams en niet langer door een priester alleen, beschouwen meerdere deelnemers de structuren van de Kerk nog steeds als **te "klerikaal"**. Hetzelfde geldt volgens hen voor de priesteropleiding. Het gezag in de Kerk ervaren sommigen als piramidaal en hiërarchisch (met afstand tussen de institutionele organen, inclusief de bisschoppen, en de gelovigen), losgekoppeld of opdringerig. Dit kan afbreuk doen aan synodaliteit. Ook gebrekkige communicatie kan hiertoe bijdragen. Deelnemers wijzen op het logge karakter van bepaalde kerkelijke structuren, die weinig of niet aangepast zijn aan de hedendaagse realiteit. Paus Franciscus trekt daarentegen mensen aan omdat hij, open en nederig, het klerikalisme durft te benoemen en aan de kaak te stellen. Zijn initiatief van de synode over synodaliteit wekt dankbaarheid.

De religieuze gemeenschappen zijn dragers van een doorleefde synodaliteit dankzij de structuren die zijn verankerd in hun regels en constituties. Deze waarborgen het luisteren naar en de deelname van allen. Zij hebben ook de expertise van de broederlijkheid en het

"samen onderweg" zijn, van mensen nabij zijn en luisteren naar eenieder, ongeacht afkomst, levenswandel of geloof – vooral dan naar armen, jongeren, zieken, ouderen, eenzamen, zij die in moeilijkheden verkeren, ...

Het vraagstuk van de **plaats van de vrouw** in de Kerk komt in vele verslagen terug. Mensen begrijpen de huidige kerkleer niet en ervaren die soms als ondraaglijk, vooral inzake de uitsluiting van de vrouw van het bestuur van de Kerk of de richtlijnen over het gezin, het koppel en contraceptie. De bijdrage van vrouwen wordt niet op prijs gesteld. Velen verwerpen de relevantie van het argument dat andere culturen in de Kerk anders zouden kunnen denken over de plaats van de vrouw.

De katholieke kerk als "**instituut**" wekt ambivalente gevoelens op. Enerzijds erkennen deelnemers dat de Kerk een onmisbaar kader schept voor gelovigen om zich te wortelen. Anderzijds kan "het instituut" voor sommige mensen net een reden worden om afstand te nemen of de Kerk te verlaten. Dit Kerkbeeld is Westers: *"Wij zien dat elders in de wereld het instituut Kerk nog steeds een moederlijke rol speelt, terwijl zij hier soms op een stiefmoeder lijkt: zelfs als zij tegen onze wensen ingaat, kunnen wij niet anders dan haar liefhebben."*

Sommigen ervaren de Kerk als **moralistisch**, formalistisch, ver verwijderd van het leven van mensen in plaats van open, gastvrij, gericht op liefde en gerechtigheid.

Het standpunt van de Kerk inzake **bio-ethische kwesties** zoals abortus en euthanasie wordt gesteund. De Kerk stelt zich terecht op als de hoedster van het (kwetsbare) leven vanaf het begin tot het natuurlijke einde. Maar zij moet een "fundamentalistisch discours" of neerbuigende houding jegens mensen vermijden. Wat euthanasie betreft, zijn sommigen van mening dat dit in gevallen van ondraaglijk lijden ook vanuit christelijk oogpunt een optie zou moeten zijn, aangezien palliatieve zorg niet altijd in alle behoeften kan voorzien.

Voor sommigen is de rol van de **priester** veranderd: hij wordt meer een "liturgisch officiant" dan een herder. Anderen menen dat het priestertekort te wijten is aan het weinig aantrekkelijke imago van het ambt. Soms ervaart men een zekere starheid onder jonge priesters. Het gebeurt dat leken geen verantwoordelijkheid nemen omdat zij zich niet betrokken voelen. Het klerikalisme is niet verdwenen en bedreigt zowel de priesters als de leidinggevende leken. Permanente diakens zien zowel bij priesters als bij sommige leken een gebrek aan openheid en begrip voor hun zending. Hetzelfde geldt voor godgewijde personen, vooral zij die het apostolische leven delen.

Vele deelnemers klagen het standpunt van de Kerk inzake het **verplichte priestercelebaat** aan als een last en een bron van enorme druk op priesters. Een verplichte keuze tussen een roeping als priester en een gezinsleven is echt niet meer van deze tijd, zo klinkt het. Ook het verband tussen het verplichte celibaat en grensoverschrijdend gedrag (misbruik) is volgens meerdere deelnemers evident.

Sommigen constateren een zekere **onthechting** bij leken maar ook bij sommige buitenlandse priesters wiens beleving van het ambt lijdt onder de confrontatie met de Belgische kerkelijke realiteit. Priesters die deelnemen aan de synodale gesprekken ervaren de onverschilligheid en het gebrek aan enthousiasme bij vele gedoopten als pijnlijk. Tegelijk scheppen zij vreugde in hun zending wanneer ze de bereidheid van de mensen zien met de hulp van de Kerk naar het goede te streven.

Meerdere deelnemers maken zich zorgen over de afwezigheid van **jongeren** in de parochies. Dit wordt vooral toegeschreven aan taal en rituelen die niet aansluiten bij hun

realiteit. Uit de verslagen blijkt een verlangen om uiteenlopende spirituele initiatieven te ontwikkelen die jongeren echt aanspreken.

2.2. Verkondiging

Velen wensen dat onze gemeenschappen een bron zijn voor eenieder op zijn of haar levenspad. Geëngageerde gelovigen willen **van Christus getuigen** door hun leven, hun deelname aan het parochieleven en hun lidmaatschap van de universele Kerk. Om dit te doen, in navolging van Christus, moeten we naar buiten treden, echt naar mensen luisteren en de handen uit de mouwen steken. Wij moeten ons ervan bewust zijn dat wij niet beter of slechter zijn dan degenen die ver van de Kerk af staan of kwetsbaar zijn. Wij moeten in de wereld staan met onze eigen talenten en beperkingen, in de hoop sporen van Gods goedheid in de wereld achter te laten en de egoïstische of zelfs elitaire houdingen te vermijden die in sommige gemeenschappen (nog) aanwezig zijn. Er is ook behoefte aan synergie en uitwisseling van ervaringen met het oog op die zending. Voor sommigen is integrale ecologie een missionaire weg voor de toekomst die meer plaats zou moeten krijgen in het pastorale werk. In Waals-Brabant heeft een synodaal proces "Allen leerlingen in zending" in 2018 de aanzet gegeven tot een langdurig missionair bekeringsproces.

Zij die ervaring hebben met evangelisatie identificeren de **houdingen die** hiertoe **essentieel zijn**.

Zo zijn in de interactie met **jongeren** bepalend voor een vruchtbare ontmoeting: onbevooroordeeld luisteren, waarderen, geruststellen, vertrouwen schenken, waarheid verkondigen, niet oordelen, anoniem blijven indien nodig. Luisteren naar wat leeft in de samenleving maakt ook deel uit van de zending: op de hoogte blijven van de hedendaagse stromingen, zelfs als die ons storen; "in de wereld zijn, maar niet van de wereld"; gemeenschappelijke waarden naar voren brengen, maar ook verschillen; garant staan voor transcendentie.

Wat ons in staat stelt ons in te zetten voor de zending is **de overtuiging** dat wat wij verkondigen het goede kan bewerkstelligen. Het gaat er om steeds voorbereid te zijn en zich permanent te vormen, zich altijd op het niveau van de ander te plaatsen, te handelen vanuit een werkelijk verlangen anderen te helpen groeien en vooral niet te oordelen maar, in trouw aan onszelf en aan onze overtuigingen, te spreken vanuit eerlijkheid en met kennis van zaken.

Ontmoetingen met mensen zijn **vruchtbaar** als zij broederlijk zijn en respectvol jegens hen die wij ontmoeten en indien wij hen toelaten zich te uiten. Door aandachtig te luisteren is het mogelijk te onderscheiden of het al dan niet opportuun is het Woord en de liefde van Christus uitdrukkelijk te verkondigen. Deze evangelisatieopdracht komt elke christen toe krachtens zijn of haar doopsel en krachtens de catechese die eraan voorafgaat en die ons geschikt maakt voor de zending.

Gesprekken met gelovigen van andere godsdiensten en niet-gelovigen zijn succesvol als er **gezocht wordt naar gemeenschappelijke waarden**, als we uitgaan van wat werkelijk is en beleefd wordt en als we elkaar respecteren.

In scholen is het heel moeilijk om aan verkondiging te doen: de nadruk op neutraliteit kan initiatieven in de kiem smoren. Er is ook gebrek aan plekken voor innerlijkheid, waar men tot rust kan komen en ruimte kan maken voor de zoektocht naar het spirituele en naar zingeving. Gelovigen met een taak op school hebben soms de indruk de laatsten der Mohikanen te zijn.

Diakens zijn brugfiguren tussen de clerus en de gelovigen en ook tussen de Kerk en de wereld. Het is een voordeel en zegen dat zij hierbij het Woord kunnen verkondigen met een getuigenis vanuit hun eigen, concrete gezinssituatie en geloofsbeleving. Zij kunnen zo samen op weg gaan met mensen, niet voor of achter maar met hen.

In het kader van de parochie merken sommige deelnemers op dat "**we niet weten hoe we mensen buiten onze eigen kring moeten aanspreken, vooral de jongere generatie (20-50 jaar)**". Er zijn **hiaten** in onze gastvrijheid en verwelkoming. Die worden onder meer veroorzaakt door de werkdruk die rust op de weinige pastorale werkers. Dit is een belangrijk aandachtspunt voor de zending.

Meerdere deelnemers betreuren de **kloof** tussen de Kerk en onze tijdgenoten. Zij stellen vast dat de Kerk zich afsluit van de wereld en niet mee is met maatschappelijke evoluties, maar ook een veroordelende houding aanneemt. De Kerk wordt getekend door een onvermogen zichzelf in vraag te stellen, een gebrek aan bezinning op de toekomst, moeite de eigen gewoonten te doorbreken en nieuwe projecten te ondernemen, een gebrek aan samenhang tussen wat wordt verkondigd en wat wordt gedaan. Dit zijn bronnen van wantrouwen.

Meerdere deelnemers zijn teleurgesteld over de starre houding van de Kerk ten aanzien van het lot van de **gescheidenen en van degenen die een relatie hebben die niet in aanmerking komt voor het sacrament van het huwelijk**, met inbegrip van homoseksuelen. Deze mensen kunnen zich onwelkom, buitengesloten en veroordeeld voelen.

2.3. Vieren

De verslagen herhalen met regelmaat dat **de liturgie en met name haar taal als hermetisch** worden ervaren, los **van wat** de mensen ervaren: "*De taal van de Kerk is voor vele mensen niet meer hoorbaar.*" Dit geldt soms ook voor de homilieën, waarvan men toch verwacht dat ze het dagelijks leven zouden verlichten en de mensen zouden helpen bij de reflectie erop.

Hoewel sommige kerkelijke plekken levendig en dynamisch zijn, is op andere plaatsen de liturgie "*zielloos en geformaliseerd*". Zij verliest aantrekkingskracht "*in triestige en onpersoonlijke parochies*". De "**behoefte aan rituelen op belangrijke momenten in het leven, zoals doopsel en huwelijk**" is echter **aanwezig** en verdient erkenning. De familiale dimensie van sacramentele vieringen is belangrijk. Hieraan moeten we niet veel voorwaarden verbinden.

Het pastorale team van een school merkt op dat "*de godsdienstles nietszeggend en theoretisch is*". Het wijst op de schuchtere en weinig expliciete bevestiging op school van de christelijke boodschap in vergelijking met andere godsdiensten, zoals de islam. Ook betreurt het team dat **de vieringen te beperkt** zijn, waardoor een ervaring van God niet mogelijk is, behalve in het kader van een klasbezinning.

Volgens sommige deelnemers concentreert de plaatselijke kerk zich te veel op de (verwachte) aanwezigheid van christenen in de zondagse eucharistieviering en vergeten we dat we elke dag gelovig zijn, in al ons doen en laten. Een groep deelt de overtuiging dat "*de Kerk zich manifesteert door haar aanwezigheid bij de mensen*": zij roept op **niet te focussen op de interne werking**, maar "*de (post)moderne mens te ontmoeten waar hij zich bevindt*" met name door andere spirituele kansen aan te bieden dan de zondagsmis.

2.4. Dienstbaarheid

Diaconie is moeilijk wegens een **gebrek aan mensen** die dienstbaar kunnen zijn in parochiegemeenschappen. Toch *"ontmoeten wij God het meest en het best in de kwetsbare mensen die wij verzorgen en begeleiden, lichamelijk en geestelijk, tijdens hun aardse leven en op hun reis naar het eeuwige"*. Zorginstellingen zijn een microkosmos van wat wij als geloofsgemeenschap ervaren in een geseclariseerde samenleving. De daling van het aantal religieuzen dat in zorgcentra werkzaam is, bemoeilijkt de samenwerking met hun directies. Er zijn ook grote verschillen tussen de generaties: een groot deel van de bewoners voelt zich nog steeds gelovig en neemt regelmatig deel aan vieringen. Zij kennen nog altijd de ijkpunten van het christelijk geloof waarin ze zijn opgegroeid. Maar hun familieleden en kennissen staan ver af van het geloof en de Kerk. Dezelfde **kloof** bestaat bij de directie en het personeel van de instellingen.

Op school krijgen **sociale en solidariteitsprojecten** meer aandacht dan het discours van de Kerk-als-instituut. Vrees voor machtsmisbruik door de Kerk speelt hierin een rol.

3. GROEIEN IN SYNODALITEIT

3.1. Kerk zijn

Voor de Kerk dromen deelnemers van **broederlijkheid**, familiegeest, wederzijdse hulp, elkaar beter leren kennen, nabijheid, ontmoetingen buiten de vieringen om en het verwelkomen van gezinnen en jongeren: dat de Kerk een oase moge zijn. Zij dromen van een Kerk die inclusief is, bemoedigend, gastvrij voor iedereen, zonder onderscheid of oordeel (maar niet ten koste van de waarheid, voegen sommigen eraan toe), barmhartig, meer pastoraal dan dogmatisch. Minder zelfzuchtigheid en meer respect voor verschillende charisma's. Sommigen pleiten ervoor de nadruk te leggen op het verband tussen het Woord van God en het leven, eerder dan op theologische uitleg. Een groep roept de Kerk ook op de plaats en de waardigheid van het lichaam, de tempel van de Geest, te herstellen. Naar hun mening zet de Kerk te eenzijdig in op het verstand. Een andere groep dringt erop aan dat allen naar de Geest luisteren en bereid zijn zich te laten bewegen, steunend op het Woord. Sommigen pleiten voor de oprichting van kleine broederlijke groepen.

Deelnemers aan het synodale proces dromen van een Kerk die **betrokken** en dus zichtbaar is in de stad en in de samenleving, die aanwezig is bij de uitdagingen van de wereld, meer durf aan de dag legt en niet aarzelt om krachtige standpunten in te nemen : een Kerk die zichtbaar is door haar daden en haar engagement, synchroon met de realiteit van het dagelijkse leven en hoorbaar. Een Kerk ook die meer onderscheidingsvermogen heeft om de grote uitdagingen van onze tijd te onderkennen, zonder in activisme te vervallen, en die werkt aan authentieke relaties.

Wat **abortus** betreft, zouden sommigen graag zien dat de Kerk zich actiever inzet voor zwangere vrouwen (ongewenste zwangerschappen) en koppels, zodat zij zich gesteund voelen bij het (alsnog) aanvaarden van een moeilijke zwangerschap.

Met betrekking tot **mensen die in anderssoortige relatievormen leven**, leeft de wens dat de Kerk hun vraag naar erkenning (ritueel en sociaal) beantwoordt vanuit een interpretatie van relaties en seksualiteit die meer in overeenstemming is met het universele

gebod van liefde zoals verkondigd door Jezus dan met de verbodsbepalingen van het Oude Testament.

De droom is **een open en nederige Kerk** die banden scheidt en werkt aan eenheid in verscheidenheid, die openstaat voor levende en aantrekkelijke kerkplekken, hetzij in parochies of bewegingen, die solidariteit en wederzijdse ondersteuning beleeft, die verschillende roepingen en zendingen bevordert en ondersteunt, waarin parochies uitwisselen en samenwerken, die openstaat voor de samenleving en voor andere levensbeschouwingen. Deze openheid betekent ook een grotere toegankelijkheid voor de mensen: op elk moment van de dag moet men een kerk kunnen betreden om zich er terug te trekken. Het schoolpastoraat van zijn kant ijvert ervoor dat de banden tussen de school en de Kerk, de gemeenten, de andere godsdiensten en de samenleving nieuw leven worden ingeblazen. Investerings in de pastorale zorg op scholen zijn noodzakelijk.

Wat **het bestuur van de Kerk** betreft, is er een verlangen naar evenwaardigheid tussen geestelijken en leken (vrouwen en mannen) en naar medeverantwoordelijkheid in de besluitvorming. Men wenst minder hiërarchie en klerikalisme en meer doorzichtigheid en nabijheid voor allen, meer samen optrekken. De synodale dialoog zal altijd belangrijk blijven, ook op plaatselijk niveau. De bisschoppen worden nadrukkelijk uitgenodigd om het synodale proces te integreren in het dagelijks functioneren van het bisdom. Bestuur mag niet worden verward met bedienend priesterschap. Sommigen vragen dat de gemeenschappen kunnen participeren in de keuze van hun pastores, met inbegrip van de bisschoppen. Er is ook een verlangen naar meer nabijheid tussen de institutionele organen en het veld. Daarnaast moedigen deelnemers het instituut aan verder te gaan met de opbouw van een Kerk die gedragen wordt door velen - geïnspireerd door de eerste christelijke gemeenschappen - en met decentralisatie en meer bevoegdheden voor de bisschoppenconferenties. De vorming van priesters vergt een humane en psychologische vorming door bekwame experts.

Met betrekking tot **de plaats van de vrouw en het verplichte priestercelebaat** werd de vraag gesteld of het kerkelijk recht en de kerkelijke structuren niet moeten worden geregionaliseerd om beter in te spelen op de grote culturele en regionale verschillen binnen de wereldkerk. Een groep stelde ook tijdelijke ambten voor. De roep om een grotere plaats voor vrouwen in de Kerk is sterk en consistent, en gaat vaak gepaard met de suggestie om het permanente diaconaat (of zelfs het priesterambt) open te stellen voor vrouwen. In een verslag lezen we een pleidooi voor een synode over de ambten in de Kerk.

Jongeren benadrukken het belang van initiatieven die hen samenbrengen in nieuwe en alternatieve vormen, breder dan de parochie of het bisdom. Jonge mensen zijn bereid om kilometers te reizen voor een mooie liturgie. Zij zijn op zoek naar levende en authentieke gemeenschappen, waar zij zich ook bevinden. Van het bisdom vragen ze een open dialoog.

3.2. Verkondiging

Meerdere deelnemers getuigen over de noodzaak **terug te keren naar de persoon van Christus, naar het Woord** als bron en over het belang om naar het Woord te luisteren en het te delen. De samenhang tussen wat wij zeggen en hoe wij leven wordt herhaaldelijk onderstreept als een voorwaarde voor zending opdat degenen die naar ons kijken Jezus van Nazareth kunnen herkennen in het hart van de Kerk.

Het verlangen is een **Kerk** te zijn die **openstaat voor de adem van de Heilige Geest**, die haar zekerheden durft op te geven, zichzelf in vraag stelt, nieuwe vormen aanneemt,

ongewone initiatieven neemt. Een Kerk die er op uit trekt om mensen te ontmoeten waar zij leven. Mensen dromen van een Kerk die vasthoudt aan de essentie en flexibel blijft in de dialoog, van een "*Kerk in beweging, zoekend in plaats van zeker*", van een Kerk die durft. De dringende oproep om een vernieuwde en eigentijdse taal te gebruiken – zonder culpabiliseren en moraliseren – klinkt oorverdovend. Hetzelfde geldt voor de noodzaak aanwezig te zijn op sociale netwerken. De online communicatie van de Kerk is voor verbetering vatbaar : zij schiet soms tekort of is verouderd. Er is ook behoefte aan nieuwe plaatsen, buiten de parochies, om geloofservaringen op te doen en bruggen te durven slaan tussen verschillende wegen van innerlijkheid, om de weg van het christelijk gebed te gaan. Het gaat erom de geest van Vaticanum II te cultiveren en naar de periferie toe te gaan. Wij willen een arme en barmhartige Kerk zijn, die de wet van de liefde onderwijst, het schone in de mens onderstreept en de Vader prijst.

Deze zending vereist **permanente vorming** voor priesters, maar ook voor alle gelovigen. Wij moeten ons geloof beter leren kennen en begrijpen (en de Kerk, die tegelijk een instituut en het Volk van God is), maar wij moeten ook worden opgeleid om te luisteren, om een menselijk beleid te voeren en om te leren communiceren met de wereld van vandaag. Wij moeten ook zorg dragen voor de vieringen van de grote christelijke feesten die immers een gelegenheid zijn om mensen te bereiken die weinig contact hebben met de Kerk.

Een groep benadrukt dat onze eerste opdracht is naar de hemel te leiden en begrijpt dat synodaliteit daarom ook goede catechese en begeleiding vergt. Tegelijkertijd moeten wij luisteren naar de ideeën en verlangens van de mensen die op zoek zijn. Onze **belangrijkste zorg** moet niet zijn hoe wij hen kunnen laten deelnemen aan onze zondagsmis of hoe we hen kunnen betrekken bij onze planning, maar veeleer hoe we kansen kunnen creëren opdat zij (en anderen in hun leefwereld) het mysterie en de schoonheid van ons geloof in Christus (her)ontdekken.

Tot slot is het nodig de katholieke media te steunen bij de verspreiding van de boodschap van het Evangelie. Er is een oproep om onze interne en externe communicatie te verbeteren: van de website van de parochie tot de folders bij de ingang van de kerk. Het is belangrijk dat de Kerk **taal** gebruikt die door iedereen begrepen kan worden. Velen pleiten voor een vernieuwing van de taal van de Kerk, intern en in de liturgie, maar ook in haar zending naar de wereld.

3.3. Vieren

Op vele plaatsen leeft het verlangen **de liturgie te herzien**, te verlichten, beter voor te bereiden en eigentijdse taal en woordenschat te gebruiken die begrijpelijk is (vooral voor jongeren), dit alles zonder de rijkdom van de christelijke boodschap te verwateren of te verliezen. Sommigen zouden graag de liturgische dynamiek (het zingen, maar ook de momenten van stilte, de kindersanimatie tijdens de eucharistieviering, ...) verbeteren door meer interactiviteit en deelmomenten in te voeren, bijvoorbeeld tijdens de homilie. De hoop leeft dat homilieën contextueler en krachtiger zullen zijn en dat ze over het dagelijks leven zullen spreken. Het verlangen is dat liturgie positief en bemoedigend is, dat zij zelfs buiten gevierd wordt, dat zij nieuwe tekens stelt die iedereen tot deelname aan het gebed uitnodigen.

Nieuwkomers moeten **met zorg worden ontvangen** en verzoeken om sacramenten vergen aandacht, vooral wanneer het gaat om overgangsrituelen voor mensen met een

bepaalde kerkelijke betrokkenheid. Dit zijn immers momenten bij uitstek om mensen te ontmoeten en hen een aangepast aanbod te doen om het geloof te (her)ontdekken. Mensen in precare situaties verlangen dat de Kerk haar diensten gratis zou aanbieden (begrafenissen).

Op school moeten rituele en symbolische momenten worden **aangemoedigd** en kan vieren ruimer worden ingevuld door de Bijbel en de christelijke boodschap tot leven te brengen via kunst, getuigenis en het religieus erfgoed. De vrijgevigheid en het engagement dat vele jonge mensen kenmerkt kan de Kerk ook uitdagen.

Een groep merkt op dat de veelvuldigheid van misvieringen de Eucharistie kan trivialisieren en vraagt of we niet minder missen moeten houden en ze intenser beleven. We kunnen ook nadenken over de **liturgische herwaardering van de gebedsdienst** die al te vaak louter ondergeschikt aan de Eucharistie blijft terwijl de pastorale realiteit ons verplicht op zoek te gaan naar creatieve liturgische vormen. Een andere groep benadrukt dat Gods genade onontbeerlijk is en dat wij er dus om moeten vragen: gebed en aanbidding moeten hun plaats opnieuw verwerven in een biddende en missionerende Kerk.

3.4. Dienstbaarheid

Versillende groepen roepen op tot **een Kerk die dienstbaar** is, eenvoudig en arm, die zich bekommert om het ontvangen en ondersteunen van mensen en het zorgen voor hun noden. De Kerk moet zich bekommeren om het concrete leven van kwetsbare personen en hen helpen. Het idee werd gedeeld om groepen en netwerken te vormen voor meer naastenliefde en solidariteit met ouderen en de meest behoeftigen, in de geest van *Laudato si'*. De permanente diakens voelen zich vanuit hun charisma bijzonder geroepen deze pastorale uitdagingen aan te gaan. Het werk met vluchtelingen biedt mogelijkheden voor dienstbaarheid, vaak in samenwerking met mensen uit andere gemeenschappen en organisaties buiten de Kerk, zoals lokale besturen en NGO's.

In het Vlaamse deel van het aartsbisdom wordt voorgesteld **een federale (of zonale) werkgroep rond diaconie** op te richten om het concrete werk te ondersteunen en uit te bouwen. Durven wij onze financiële middelen in te zetten voor pastoraal dienstwerk? Kunnen wij ons richten op mensen in plaats van op gebouwen? De Kerk moet een thuis zijn voor de meest kwetsbaren en alle minderheidsgroepen omarmen.

Ook in de woonzorgsector wordt gepleit voor een pastoraal meersporenbeleid, met aandacht voor een stevig onderbouwde visietekst (cruciaal in de dialoog met de instellingen en het personeel), liturgie als baken van herkenning voor bewoners en het werken aan een warme, inclusieve huiscultuur voor eenieder.

In de scholen is **concrete solidariteit** een vorm van verkondiging. Ook de financiële solidariteit tussen rijke en arme kerkgemeenschappen verdient bevordering.

Het synodale proces in de gevangenis heeft bij de aalmoezeniers het verlangen doen ontstaan de gevangenen een nieuwe, spirituele methode van dialoog aan te reiken, vervuld van geloof. Zij wensen ook **dat de gevangenen blijven deelnemen** aan het synodale proces in het aartsbisdom.

4. BIJZONDERE GETUIGENISSEN

Deze ervaring van het synodaal overleg, met zijn open en oprechte dialoog, heeft sommige groepen de **wens en de energie gegeven om het proces voort te zetten**. In één geval konden zo strategische beslissingen worden genomen over een plaats van zending, wat het enthousiasme en het verlangen om mee te doen versterkte bij jonge deelnemers, die frisse ideeën opdeden. Deze momenten van ontmoeting hebben ons ervan bewust gemaakt dat de reis nog maar net begonnen is, dat het gaat om een "luisterend gesprek" binnen het Volk van God, dat de Geest nog veel werk te doen heeft en dat wij op Hem moeten vertrouwen.

Verscheidene religieuze gemeenschappen hebben zich ertoe verbonden **regelmatig** het officiële synodegebed te **bidden**, waarmee zij hun specifieke charisma van gemeenschapsgebed geestelijk ten dienste stellen van het synodale proces.

Trouw aan de vraag van Paus Franciscus om in dit synodaal proces niet alleen de bestaande groepen en organisaties te bevragen, maar ook te luisteren naar "zij die aan de zijlijn staan en vaak uitgesloten en vergeten worden"³, zijn we het gesprek aangegaan met **mensen die op een of andere manier door de Kerk gekwetst werden en haar verlaten hebben**. Wij danken hen die ondanks en doorheen hun soms diepe kwetsuren toch bereid werden gevonden hun stem te laten klinken, ook al geloven zij niet (meer) in de vruchtbaarheid van de synodale weg. Niemand onder hen is bereid met de Kerkleiding in gesprek te gaan, omdat zij leven in de overtuiging dat "het onmogelijk is dat wat gezegd wordt ook werkelijk gehoord zal worden." Voor deze mensen is de Kerk een té pijnlijke, duistere, verstikkende plaats. Het "instituut" verwijten zij vooral een gebrek aan leiderschap en verantwoordelijkheid, evenals een "blindheid" voor wat leeft onder gelovigen, die een synodale weg "gewoon onmogelijk" maakt, "tenzij voor wie 'er bij hoort'". Terugkerende woorden zijn: "patroniserend, onveilig en kil, verstikkend, onbetrouwbaar, afstandelijk, afstotend, schijnheilig en vastgeroest". Terwijl uit de getuigenissen heel wat bitterheid spreekt, overheerst toch vooral de gelatenheid. Deze mensen hebben afscheid genomen van de Kerk, ontmoedigd of gekwetst. Opvallend is dat de meeste kwetsuren hun oorsprong vinden in een breuk met de concrete, lokale kerkgemeenschap (vaak de lokale pastoor), veeleer dan in een algemene frustratie met 'het instituut'.⁴

5. SYNODALE BIJEENKOMST

Op 6 juni 2022 hielden we een synodale vergadering, bijgewoond door ongeveer 60 vertegenwoordigers van verschillende synodale groepen. Het was de bedoeling om de kernvragen van de synode voor de realiteit van het aartsbisdom zelf aan de orde te stellen.

Iemand bracht het verhaal van een 93-jarige vrouw die getuigde van haar vreugde deel te kunnen nemen aan het synodale overleg, omdat het de eerste keer in haar leven was dat haar gevraagd werd wat zij van de Kerk vond. Deze interventie raakte vele deelnemers aan de bijeenkomst.

---

³ Vademecum, 1.5

⁴ Dat laatste klinkt dan weer veel sterker door bij deelnemers die wél nog kerkelijk geëngageerd zijn. Zie punten 2.1 en 2.2 hierboven.

Volgende sleutelwoorden brachten de deelnemers aan de synodale bijeenkomst aan vanuit hun dialoog na de lezing van Fil 2,1-11: de nood aan nederigheid, het belang zich niet superieur te voelen aan anderen, de behoefte echt te luisteren en de transformatie die dat teweegbrengt, de wens elkaar te ontmoeten, elkaar te leren kennen, samen op te trekken, dienstbaar te zijn, het verlangen naar eenheid en die te zoeken in verscheidenheid, de sterkste behoeften van onze tijdgenoten te onderscheiden, de zin om door te gaan, ontmoetingen over vicariale grenzen heen te houden, identitaire reflexen los te laten en de drievoudige Kerктаak (verkondiging, viering en dienstbaarheid) samen te houden.

Velen betreuren dat de territoriale vicariaten elkaar niet goed kennen: er zijn te weinig bruggen tussen de verschillende gemeenschappen. Dit wordt ervaren als een groot gemis dat bijdraagt tot de heterogeniteit van ons aartsbisdom zonder dat de voordelen van diversiteit worden benut. Daarom wordt sterk gepleit voor meer contact en betere communicatie met elkaar. Ook als aartsbisdom moeten we samen op weg zijn.

De volgende stap in het synodale proces is een grote bijeenkomst op 9 oktober 2022 waar iedereen welkom is. Daar zullen we deze synthese voorstellen en geven we tevens een nieuwe impuls aan onze synodale weg.

De diocesane contactpersonen voor het aartsbisdom :

Synode_nl@diomb.be

Synode_fr@diomb.be

